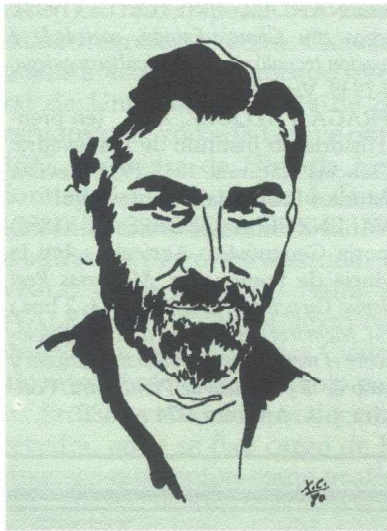


MANUEL MARIA: A VOZ NATURAL DUN "LABREGO CON ALGO DE POETA" (II)

Por Emilio José Insua

Continuamos o achegamento á poesía de Manuel María que iniciábase no número anterior. Acrecentaremos nesta entrega novas mostras da fortísima implicación que todo o relacionado coa natureza posúe na súa obra



Retrato de Manuel María feito por Xoán Carlos L. Blanco e incluído como ilustración na *Escolma de poetas de Outeiro de Rei*. Edicións Xerais, Vigo, 1982.

Manuel María escolle como interlocutora para dicir o seu adeus, non por azar, á estación onde a natureza se amosa máis viva:

"É tempo xa de que me despida, Primavera. Queda lonxe aquela idade na que eran irmaus os nosos mencers (...)
agromaban rosas, camelias, carabeles,
a vida tiña unha esencia musical
a cuio máxico son corrían os ríos,
danzaban, rumorosas, as florestas
e ordenaba o seu curso o universo.
De ti me despido pra sempre, Primavera.
Sei que o tempo é irreversíbel
e non vale de nada andar laiando.
Ameite fondamente e de verdade (...)

Só che pido

unha raiola de sol e de alegría pra esquecer
a este meu triste corazón, vello e cansado."

A primavera de Venus (1993)

Manuel María botou man da natureza no poemario *Libro de pregos* (1962) para exprimir a súa dor con ocasión da desaparición física dun irmao seu. A morte, nestes versos, concíbese, antes que nada, como un abandono do marco natural onde decorría a existencia:

"Irmáu: ¡deixache o po destes camiños
i o corazón prendido nas silveiras
escoando ledicias e orballos! (...)
¡Deixache o gando i os paxaros,
o marmurio calado do pai Miño,
a quietude infantil do noso pobo
i a gracia xentil das centeeiras!. (...)
¡Agora estás con Deus, sobor da terra,
e pódelle pedir a Deus tódolos paxaros!"

Outras veces o ton tristeiro desta especie de despedidas vitais de Manuel María aparece mitigado por algunha esperanza. A existencia de dous seres humanos que se amaron prolongará-se tomando forma de bris e integrando-se harmonicamente na natureza:

(...) Envelleceremos xuntos
e, cando chegue a hora de partir,
o noso amor non morrerá:
hase transformar no bris lixeiro
que en maio canta emocioado
na escura folla das abelairas
ou no sol ourilocente do Outono
que bica ás carballeiras docemente".

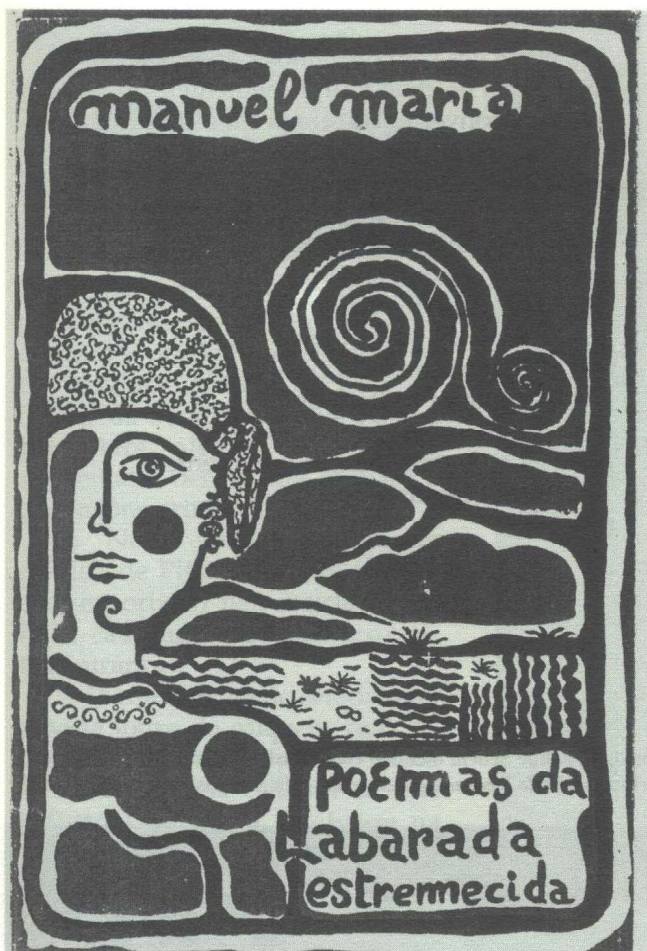
Poemas da labarada estremecida (1981)

Nestas horas de reflexión e balanço, de botar contas coa propia existencia, atopa o Manuel María nese amor da súa compañeira, Saleta, e no disfrute da natureza os seus saldos positivos máis valiosos:

"Agora que entrei no propio Outono
camiñando amodo pró solpor (...)
Non teño tesouros e son dono
da estrela, do orballo, do albor,
do incansable regueiro cantador,
dos furacás, dos mares e dos tronos".

Nos *Versos do lume e do vagalume* (1982) o noso poeta deixa constancia explícita da súa vontade cando chegue a hora da derradeira viaxe, rexeitando a alternativa da incineración:

"Nom quero que o lume
destrua e aniquile
a minha carne
na que, ás veces,
cantou namorada
a cotovia.
Sómente som terra.
Só desejo ser terra,
misturar-me coa terra,
perder-me, confundir-me
no silencio da terra.
E pido-lhe,
com todo o meu ser,
á terra minha mai,
que seja gentil comigo."



Idéntico tema aborda no libro **Escolma de poetas de Outeiro de rei** (1982), concretamente no poema que leva por título "*Testamento*". Nel, Manuel Maria reitera o seu desexo de comunión final coa terra:

"Enterrádeme en Outeiro
que quero escoitar o Miño
co seu paso silandeiro
nos prados de Xuncaíño (...)
ollar como nace a herba
e oír ó cuco en abril (...)
contemprar a lúa noiva
e ollar espigar os trigos (...)"

Non directamente relacionados coa presenza intuída da morte ou co outono da vida, pero igualmente marcados pola tristura e o desamparo son aqueles versos do escritor chairego onde se fai patente a súa necesidade de sentir-se integrado na natureza e agarrado polos seus elementos. Un bo exemplo disto é o poema "*Desalento*", pertencente a **A luz ressuscitada**:

"Cando as árbores me negam a fala
e o río emudece ao meu paso,
e nom me olham os penedos,
e nuves e estrelas están foscas,
e fogem os páxaros,
e non treme a terra, levemente
jubilosa, debaixo dos meus pés
sinto que todo o universo
perdeu o equilibrio e a harmonia (...)"

As tristezas interiores dominan en ocasións o corazón do poeta, até o punto de que este vira incapaz de perceber a beleza do mundo, de regalar-se coa fermosa visión da natureza adornada en cada sazón:

"Os meus usados olhos som incapazes
de contemplar os delicados
e esvaídos ouros do outono,
o verde nédio azul da primavera,
as luzes excessivas do estio
e os enluidados grises do inverno.
Agora a minha olhada sempre está
aberta cara adentro (...)"

Versos do lume e do vagalume (1982)

Superando estes intres de relativo alleamento a respeito da natureza, Manuel Maria fai abondosas declaracións de integración nela e de comunión cos seus elementos. Unha delas é esta:

(...) "Proclámome irmau dos castiñeiros,
das xestas, dos toxos, dos camelios,
das abidueiras, teixos e carballos
pois alumounos a mesma luz grisenta,
iguales choivas nos luiron
e un idéntico vento conferiunos
o outo don da vida e o da palabra".

Ritual pra unha tribu capital de concello
(1986)

Moitos deses elementos naturais son vistos polo noso autor cun espírito diríamos franciscano, ao xeito de boa parte da produción poética de Noriega Varela. O noso Manuel Maria chega a definir-se, no libro **Documentos persoaes** (1958), como "unha humilde folla que salaia / na noite escura movida polo vento". A presenza no mundo e arredor de nós das máis pequenas criaturas cobra un valor inmenso nos seus poemas. Dan fe disto versos como os pertencentes ao libro **Compendio de orballos e incertezas** (1991), concretamente á "*Baladiña do regato do Cepelo*", poema onde Manuel Maria se identifica co pequeno río que atravesa o seu Outeiro de Rei natal:

"Sei que eu non son un río caudal
como o Pai Miño, senón breve,
humilde vea de auga
como o pobre regato do Cepelo
que vai entre carpazas, toxos,
freixos, abidueiras e ameneiros
dicendo a súa canción emocionada
por que sexa menor este silencio
que, como unha mesta tebra,
intenta envolver a todo o mundo (...)"

O prodixio da natureza, renovando-se cada primavera, dando froitos, rodeando imperceptiblemente e sen aspaventos notórios o noso viver é cantado polo Manuel Maria en versos como estes de **O libro das baladas** (1978):

A natureza na literatura

"A ras de chao, con pés ben chantados
no torrón, imos vivindo i ás veces
acontece que frolece unha mazaira,
que canta prodixiosamente unha laberca,
que unha nogueira dá noces,
que o bris menea ás abelairas,
que o vento pasa asubiando
i a formiga que puxa coa súa carga.
A ras de chao balan as ovellas, as
égoas rinchan chamando polos poltros,
as vacas pacen lentamente,
os cervos rebrincan polos boscos,
o aire é navegado polas pombas,
as xovencas reloucan polos prados,
chirlan agudamente as anduriñas (...)"

ou como estoutros da "Ode ao nacemento dunha folla", incluída no libro **As lúcidas lúas do outono** (1988):

"¿Qué cantidade de maravilla
foi precisa pra que
se produxera este prodixo?
¿Qué dor ou que alegría
sentíu a arbore
cando esta folla
xurdíu á luz de súpeto?
¿Qué lle diría o vento
cando a ollou?
Cando se menea e vibra:
¿Qué sagredo ou mensaxe
nos quiere transmitir?
¿Cómo e de qué xeito
tivo que adelgazar a terra,
rubir arbore enriba, facerse
vidro musical e transparente
e ser delicada folla estremecida?"

No libro **A luz resuscitada** hai poemas adicados ás máis diversas criaturas, desde as máis maxestuosas ás máis pequenas, desde as máis indómitas ás máis cotiás: o cervo, a doniña, o boi, o can, o gato, o raposo, os peixes, a toupa, o vagalume, o lobo, a bolboreta, a rula, o rouxiñol, a gaivota, a laverca, a andoriña ("flor do ar"), o corvo, a lavandeira ("páxaro de pasos/ miúdos e nervosos, a correr,/ com medo apresurado, detrás do arado/ que abría a terra moura e tépeda/ pra sementar o centeio polo Outono") e, finalmente, as pombas:

"Irrenunciáveis pombas que voávades
no horto familiar da minha infância:
íades da figueira á maçaira;
do cedro, ao pexegueiro e ao loureiro,
ao mirto, á cerdeira ou á pereira.
Sulcávades o ar e, ao vosso passo,
deixávades um ronsel açucarado
de brancura inocente (...)"

Este proceso de identificación do poeta con todos os elementos da natureza que o rodean chegará finalmente á súa quintaeséncia no poema titulado "Home":

"Os meus pés som carvalhos poderosos
enraizados no chao mui firmemente.
As maos convertem-se em pombas (...).
Mágico vale é o meu peito
cruzado de escusados, fondos rios (...).
O corazón é um vulcám
aceso polo lume do amor.
Da fontela dos meus beijos
agromam palabras musicais
que surdem da terra como a água.
Os olhos como estrelas cintilando (...).
E a minha testa é alto monte
coroado de nuves e de neves
onde as calandras cantam livremente".

A luz resuscitada

Debuxo de Felipe Senén, incluído como ilustración no libro de Manuel María **Poemas de labarada estremecida**, Edicións Xistral, Santiago 1980.

